

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. V. Quid restituere teneatur Possessor dubiæ fidei?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

rem his ornamentis: At si melioraretur ager alienus per arbores plantatas, debent omnes fructus restitui domino, detractis expensis factis in illis melioramentis. Disparitas est, quia fructus percepti ex illis arboribus sunt fructus domini ipsius agri: Econtra fructus percepti ex illis ornamentis additis domui non sunt fructus ipsius domus, sed sunt fructus ornamentorum possessoris; Quod etiam militat in possessore mala fidei.

Sequitur quinto, eum, qui rem alteri hypothecatam (verbi gratia viginti aureis,) emit centum aureis, teneri illi dare viginti aureos, in quibus erat obligata illa res, quamvis regressum postea habeat contra venditorem. Ratio est, quia res illa secundum partem viginti aureorum non erat venditoris, sed creditoris; ergo secundum illam partem tenetur restituere creditori ex re accepta, ut notat Tambur. cap. 3. §. 5.

Sequitur ultimo, quod filius post acceptam hæreditatem paternam teneatur restituere debita patris; quia bona antecessoris transeunt ad hæredem cum onere restituendi, quod aliis debetur. Excusatur tamen si hæreditas non sufficiat ad omnia debita solvenda, etiamsi non fecerit inventarium.

IX. Dubium est, An teneatur ad restitutionem, qui mala fide consumit fructus ex prædio, quod invincibiliter putat esse Pauli inimici, & revera est Petri amici? Ratio dubitandi est, quia talis consumptor neque est injurius Petro amico, cum non sciat prædium illud esse Petri, neque est injurius Paulo inimico, cum prædium non sit Pauli, sed Petri; ergo non videtur obligatus ad restitutionem ex injusta acceptione, seu ex damnificatione. Neque tenetur ex re accepta, cum fructus non extent.

Respondeo, Doctores communiter hunc ad restitutionem obligare ex ra-
Pars III.

dice injustæ acceptionis; quia, ut notat Lug. disp. 17. de justitia num. 75. revera vult consumere fructus illos, quos cognoscit esse alienos, nec errat circa substantiam actionis, sed solum circa circumstantiam; cum putet Paulum esse dominum illorum fructuum, quando revera Petrus est dominus. Diximus tamen quæst. 1. art. 4. num. 12., ubi de ignorantia comitante, si volens occidere Paulum Clericum inimicum, casu occidat Petrum clericum amicum, quem invincibiliter putat esse Paulum, a nonnullis contra communjorem apud Dian. part. 9. tract. 4. resol. 31. doceri, quod nec onus restitutionis, nec irregularitatem, nec excommunicationem incurrat; quia, ut notat idem Lug., in tali casu error est circa substantiam actionis, nam non vult occidere hunc hominem, quem occidit: Contra vero, in primo casu vult consumere hos fructus, quos consumit, licet erret in dominio illorum, & ideo error est circa circumstantiam. Sed in utroque casu faciendam esse restitutionem, & propter occisionem Petri clerici amici contrahi irregularitatem, & excommunicationem, cum communi sentiendum est.

ARTICULUS V.

Quid restituere teneatur Possessor dubia fidei?

- I. Dicitur possessor dubia fidei, qui rem possidet, quin possit certo affirmare illam esse suam, sive de hoc dubitet, sive etiam id opinetur.
- II. Multipliciter autem tale dubium sive negativum, sive positivum contingere potest.
- III. Ad quid tenetur qui bona fide cepit rem possidere, & deinde incipit dubitare, an sit aliena?
- IV. Qui magis inclinatur ad dicendum, quod

quod res, quam bona fide cepit possidere, sit aliena, num ad aliquam restitutionem faciendam obligetur?

- V. Regula illa, In dubiis tutior pars eligenda est, quomodo interpretanda sit?
- VI. Ad quid teneatur, qui possidens rem bona fide incipit dubitare, an sit aliena, & omittit veritatem indagare?
- VII. Qui possidet rem mala fide, & deinde incipit dubitare an sit sua, debet ne integram rem restituere, an pro rata dubii?
- VIII. Ad quid teneatur, qui incipit possidere rem a nemine possessam dubia fide, dubitando scilicet, sine sua, an aliena?
- IX. Qui rem ab alio bona fide possessam rapit, dubitans, aut opinans, quod sit sua, teneatur ad integram ejus restitutionem. Sic pariter restituere integre teneatur, qui in ludo per fraudem vincit, quamvis dubitet, num ob fraudem, an casu vice-rii.
- X. Non solum in materia justitia, sed etiam in materia aliarum virtutum militat axioma illud, In dubio melior est conditio possidentis.
- XI. Ad dignoscendum autem, quando stat in possessione libertas, quando vero praeceptum, Prior regula, qua assignari solet, est, quod in possessione stet id, quod tempore praecedit, si libertas, libertas; si praeceptum, praeceptum; quod in plurimis exemplis fit perspicuum.
- XII. Altera regula, quam Doctores assignant, est, Pro eo stare possessionem in utroque foro, pro quo stat praesumptio; Hac vero stat pro ea parte, qua ad alteram transferi o-nus probandi intencium.

I. **D**ubium ab opinione discrimi-
natur in hoc, quod Dubium
dicatur, quando intellectus non magis in unam, quam in alteram partem inclinat; Opinio vero, quando adharet uni parti, non tamen certo, & infallibiliter, sed cum formidine oppositi; Verum possessor dubiae fidei dicitur quicumque rem aliquam possidet, quin possit certo affirmare illam esse suam, sive tantum dubitet, sive alteri parti adhærendo opinetur. Proinde quando insurgit tale dubium, tenetur inquirere veritatem, aliter exponit se periculo retinendi rem alienam cum peccato; Etenim qui amat periculum, peribit in illo, Eccles. 3.: Post factam vero inquisitionem, si rem illam possideat, potest juste retinere, & consumere, quousque non certo constet illam esse alienam: Quod si deinde inveniatur dominus ante terminum praescriptionis, vel usucapionis, satis est, quod tanquam bonae fidei possessor restituat rem, ejusque fructus naturales, & mixtos, (demptis expensis) si extant, aut si non extant, id in quo factus est ditior. Si tamen inquisitionem illam debitam omiserit, non solum peccat, sed etiam ad illam restitutionem tenetur, ad quam obligatur possessor malae fidei; atque adeo comparente domino non solum restituere debet rem ipsam, & id, in quo factus est ditior, sed etiam fructus consumptos, & omne damnum secutum, & lucrum, quod domino cessavit ex eo tempore, quo cepit ille dubitare, & debitam diligentiam non adhibuit, ut notant Lessi., Molin., & alii communiter.

II. Norandum ulterius, quod dubium, an res aliqua sit propria, possit multipliciter contingere; Primo, si quis dubitet possidens bona fide. Secundo, si dubitet possidens mala fide. Tertio, si dubitet, quando rem aliquam primo occupat, unde incipiat illam

illam possidere dubia fide. Quarto, si dubitet, quando rem aliquam aufert a possessore bonæ fidei, & in his omnibus dubiis examinandum est, an dubitans ad restitutionem teneatur?

III. Quaritur itaque primo, Anteneatur ad restitutionem, qui rem bona fide cœpit possidere, verbi gratia titulo emptionis, donationis, hæreditatis, &c., si deinde incipiat dubitare an sit aliena?

Respondeo, & dico primo. Qui sic dubitare cœpit, si posita diligenti inquisitione non comperit rem esse alienam, potest deponere practice dubium, & sic rem illam sibi retinere, & consumere; dummodo paratus sit restituere id, in quo factus est ditor, tanquam possessor bonæ fidei, comparente domino. Ratio est, quia in dubiis melior est conditio possidentis, ex regul. juris in 6. Immo propter eandem rationem potest rem illam alteri vendere, modo admoneat emptorem de tali dubio, (nisi omnino desperet fore, ut dominus compareat;) Et ratio, cur debeat monere emptorem, est, tum quia res minoris valet cum tali dubio; tum etiam quia non admonendo emptorem, venderet illam rem vitiosam, quippe cum periculo, ut emptor damnum patiatur comperto domino, ut notat Lef. apud Bonac. Non est itaque verum, quod docet Cordub., quod scilicet possit rem illam solum retinere, non vero consumere, aut vendere. Ratio est, quia jus possessionis certum, utpote favorabile, ad omnia hæc se extendit; aliter possessio esset inutilis, & onerosa potius, quam favorabilis possessori, quippe qui potius esset custos, & depositarius, quam dominus.

Dico secundo; Possidens bona fide rem aliquam, si incipiat dubitare, an sit aliena, & post debitam inquisitionem adhuc in tali dubio persistat, non solum non debet rem illam integram

dare illi, quem dubitat esse dominum, (ut docuit Adrianus in eo nixus, quod In dubiis tutior pars eligenda sit, ex cap. *Ad Audientiam*, De homicidio,) verum etiam nec tenetur cum illo dividere; (quod docent Soc., Aragon., Ledesm. putantes, quod stante æquali dubio, æquale sit jus utriusque partis) Probatur communiter conclusio, quia si æque dubitatur, utrum res, quæ possidetur, sit propria, an aliena, jam par est causa utriusque: In pari autem causa potior est conditio possidentis, ex *reg. 33. juris in 6.* Unde enatum est illud axioma: *In dubiis melior est conditio possidentis.* Confirmatur, quia in quolibet foro majus jus præfertur minori, & plura jura paucioribus; In casu autem nostro possessor dubitans habet duplex jus, videlicet jus certum possessionis, & jus dubium proprietatis. Alter vero, de quo dubitatur, an res sit illius, non habet nisi jus dubium proprietatis; ergo possessor illi præferendus est.

IV. Dubium tamen est, an saltem aliquid restituere teneatur, qui magis inclinatur in eam partem, quod res, quam possidet sit aliena, quam quod sit sua? Sanch. lib. 2. disp. 41. affirmat, dicendo, quod juxta majorem, vel minorem hanc inclinationem, teneatur plus, vel minus restituere; Et enim quamvis in pari causa melior sit conditio possidentis, at quando possidens magis inclinatur in eam partem, quod res sit aliena, non dicitur par esse utriusque causa; & ideo ratione istius inæqualitatis, & inclinationis debet aliquid restituere. Vasq. tamen, & alii communius cum eodem Sanch. in Summa lib. 1. cap. 10. num. 9. (ubi, ut notat Bonac., priorem sententiam retractavit) negant restitutionem ullam esse faciendam; tum quia possessio certa prævalet rationibus in contrarium non fundantibus assensum certum; tum etiam quia, ut notat

Vasq., in foro externo non obligatur hic ad restitutionem ullam; ergo neque in foro interno.

Si tamen possessor ita probabiliter iudicet rem esse alienam, ut nullum probabile iudicium habeat, quod sit sua, censeo cum Sanch., & Bardi, quod restituenda sit; quia talis probabilitas in moralibus actionibus est quaedam certitudo moralis; qua de causa dicemus in de Pœnitentia, quod pœnitens teneatur subicere clavibus peccatum, quod solum probabiliter iudicatur esse commissum, sed nullam habet probabilitatem, quod illud non commiserit; & sic in similibus casibus.

V. Ad regulam illam juris ab Adriano adductam, quod In dubiis tutior pars eligenda sit, respondet Suar. de Censur. disp. 40. sect. 6. illam esse de consilio, non vero de præcepto; nisi quando dubium est practicum, Verbi gratia, si dubitetur an hæc operatio sit hic & nunc licita, necne, vel quando superior præcipit tutiorem partem eligendam esse, ut in cap. *Significasti* imponitur certa irregularitas pro homicidio dubio.

Dico tertio. Dubium superveniens possidenti rem bona fide, non interrumpit possessionem bonæ fidei, si interim adhibeatur debita diligentia ad assequendam veritatem; ut proinde si dum debita diligentia adhibetur, superveniat terminus præfixus ad præscriptionem, possit dubitans retinere sibi absolute rem illam, nec debeat restituere domino comparenti post talem terminum. Ita Medin. de Restitut. quest. 16., & alii communius contra Adrian., & Sot. Probat, quia in cap. *Si virgo* 34. quest. 1. dicitur: *In iure prædiorum tamdiu unusquisque possessor bonæ fidei dicitur, quamdiu possidere se ignorat alienum.* Qui autem dubitat, certe ignorat, an res sit aliena; ergo perseverat in possessione bonæ fidei; unde poterit rem

illam retinere, & fructus colligere, non tamen consumere fructus, qui possunt conservari; aliter frustra interim quæreretur dominus, ut illi res sua restitueretur; Nisi tamen velit pecunia compensare alienationem talium fructuum, vel etiam ipsius rei, si quando expediret alienare. Ita Sanch. apud Bonac. punct. 3. quest. 1.

Notandum tamen hic, diligentiam adhibendam ad reperiendum dominum talis rei non debere esse extraordinariam, sed moralem, & humanam; nec adhibendam esse diligentiam ullam, si rationes dubitandi sint leves, sed solum si sint graves, aut probabiles; quia tunc solum prudenter timeri potest, ne res illa sit aliena. Sicuti autem superior non debet, & forte non potest, ex levibus conjecturis moveri ad inquirendum contra subditum, ita multo magis nemo ex illdem conjecturis tenetur inquirere contra seipsum.

VI. Dico ultimo. Possessor bonæ fidei, si post dubium superveniens neglexit veritatem indagare, itaut propter omissionem diligentiam debitam non possit amplius dominus inveniri, præter peccatum, contraxit onus restitutionis, tanquam possessor malæ fidei, ex eo tempore, quo dubitans omisit veritatem inquirere. Ratio est, quia ex eo tempore cœpit possidere rem mala fide, & peccare contra iustitiam; atqui peccans contra iustitiam tenetur restituere damnum, quod irrogat; ergo hic tenetur restituere, vel domino, si forte compareat, vel pauperibus, tanquam malæ fidei possessor.

Bonac. tamen, & alii cum Pal. apud Dian. part. 4. tract. 4. resol. 29. putant probabilem esse sententiam oppositam, quod hic ad nihil teneatur; quia posito, quod non possit amplius dominus inveniri, quamvis commissum sit olim peccatum contra iustitiam in non inquirendo illum, tamen nunc per-

perseverat dubium sitne res aliena, an propria; Cum hoc autem dubio stat in eo certa possessio, quæ initio cœpit bona fide; ergo cum in paricausa melior sit conditio possidentis, ad nihil tenetur. Hæc tamen ratio non videtur efficax, quia quamvis possessio cœperit bona fide, at deinde suborto dubio, & ommissa inquisitione debita, possessio cœpit esse mala fide; Possessio autem mala fide nullatenus suffragatur possidenti; ergo non potest propter possessionem sibi rem illam retinere.

Aliam rationem nonnulli adducunt apud Bonac. sic discurrendo: Posito, quod possessor nunc dubitet, an res sit aliena, non constat an damnum alatum intulerit omitendo diligentiam debitam in inquirendo domino; qui autem dubitat an sua actione, vel omissione fuerit aliis causa damni, non tenetur ad restitutionem; ergo in casu adducto hic non tenetur restituere. Sed neque hæc ratio est efficax, quia ex ea sequeretur, quod qui dubitat, an res, quam alius possidet, sit sua, solum peccaret contra iustitiam, si illam sibi assumeret, nec teneretur deinde ad restitutionem, quia etiam incertum est, an fuerit illi causa damni, cum non constet cuiusnam sit res illa: Quare sicuti in hoc secundo casu, quia possessio, in qua alter est, prævalet dubio tuo, ideo peccas contra iustitiam, & teneris ad restitutionem, si rem illam tibi assumes, quamvis dubites sitne possidentis, an tua; ita in casu nostro, quia rem illam prius bona fide possessam cœpisti possidere mala fide, ex eo tempore, quo omisisti veritatem inquirere, non solum peccasti contra iustitiam, sed etiam teneris ad restitutionem, quamvis dubites an res sit aliena, si tunc dominus poterat probabiliter inveniri, & nunc non potest amplius. Quare communis sententia tenenda est, ne detur furibus an-

sa retinendi res alienas.

VII. Quaritur secundo, An ad plenam restitutionem teneatur, qui possidens rem alienam mala fide (verbi gratia, per hoc quod credens illam esse furtivam emerit, aut dono habuerit) deinde dubitat sitne aliena, an propria?

Respondeo, quod si mala fide cœpit rem possidere, peccavit contra iustitiam; suborto tamen deinde dubio tenetur veritatem inquirere; quod si veritatem assequi non potest, tenetur rem illam, ejusque fructus tanquam possessor malæ fidei restituere, non tamen adæquate, sed pro rata dubii, itaut si æque dubitat, quod sit propria, vel aliena, possit sibi retinere dimidium, & dare dimidium alteri, quem putat esse dominum, aut pauperibus, si dominus non inveniatur. Ita communiter cum Lefs., Sanch. apud Bonac. contra Medin., & Villalob., qui putant debere rem totam restituere. Et sane, quod peccet contra iustitiam non inquirendo veritatem, patet; quia ex lege iustitiæ unusquisque tenetur non exponere se periculo iniustitiæ, cui tamen ille se exponeret, si non inquireret dominum talis rei a se mala fide possessæ. Deinde quod teneatur rem, ejusque fructus omnes tanquam possessor malæ fidei restituere, si dominum inveniatur, etiam est manifestum ex leg. *Quasitum*, ff. *De acquirendo dominio*; cum mala fide rem illam possederit. Præterea quod teneatur etiam ad restitutionem tanquam possessor malæ fidei, etiam si post diligentiam debitam non assequatur veritatem, nempe ad quem spectet talis res, est etiam perspicuum; quia in dubio non est melior conditio possidentis mala fide, sed solum possidentis bona fide; possessio enim non potest suffragari possidenti mala fide, quia possessio sine jure vero, vel præsumpto non est possessio, sed injusta detentio.

De.

Demum quod in tali casu non teneatur hic ad integram restitutionem, ut putant Medin., & Villalob., sed solum pro rata dubii. Probat, quia ex una parte sic dubitans non est causa, cur non possit amplius inveniri dominus talis rei: Ex altera parte fieri potest, ut res illa non sit aliena, sed propria; ergo sicuti si dubitetur, sitne res illa Titii, an Caji, debet dividi inter Titium, & Cajum; ita si dubitetur, sitne propria, an aliena, debet cum illo dividi; cum nemo teneatur magis consulere aliis, quam sibi; & consequenter non debet integre restituere, sed solum pro rata dubii.

VIII. Idem itaque dicendum in casu, quo quis rem aliquam a nemine adhuc possessam primo occupet dubia fide, seu dubitans sitne res illa propria, an aliena: Quamvis enim in tali casu non peccaret, si illam acciperet ad inquirendum verum dominum, tamen si post debitam diligentiam non assequatur veritatem, seu verum dominum, non potest rem illam integram sibi retinere, cum non coeperit illam possidere bona fide, sed dubia fide; unde debet pro quantitate dubii restituere, ut notat idem Bonac.; Quamvis si dominus sit incertus, probabile sit, quod non debeat illam cum pauperibus dividere, sed possit sibi retinere, cum non occupaverit illam mala fide, sed fide dubia, animo inquirendi veritatem, atque adeo sine culpa. Ex quibus constat, in quoniam casu possessor dubiae fidei comparetur possessori malae fidei, quando scilicet omittit inquirere veritatem culpabiliter.

IX. Quaeritur tertio, An teneatur ad integram restitutionem, qui aufert a possessore bonae fidei rem aliquam, dubitans esse suam?

Respondeo, quod tanquam possessor malae fidei ad integram restitutionem teneatur. Ita Lefs., Sanch., &

alii communiter contra Medin. Ratio est, quia cum alter bona fide possideat rem illam, & in dubiis melior sit conditio possidentis bona fide, ideo non potest illi sine iniustitia res tolli; & consequenter qui eam tolleret dubitans, quod sit sua, teneatur ad restitutionem plenam, cum iniuste spoliaret alterum re, quam iuste possidet.

Adde, quod ad integram restitutionem teneatur, & contra iustitiam peccet, non solum qui rem ab altero bona fide possessam sibi usurpat dubitans, quod sit sua, sed etiam si probabiliter opinetur, quod sit sua, ut communiter etiam docent cum Sanch. lib. 2. de Matrim. disput. 41. num. 34. contra nonnullos apud Dian. part. 9. tractat. 9. resol. 44. Ratio est eadem, quia sine iniustitia non potest quis spoliare alterum re, quam bona fide, & iuste possidet, nisi sibi certo constet, quod res illa sit sua; quandoquidem jus certum, quod habet, qui rem possidet bona fide, non potest tolli, nisi ab eo, qui habet certum jus proprietatis; Qui autem opinatur, quod res sit propria, habet tantum jus probabile, non certum proprietatis; ergo peccat contra iustitiam, si rem illam sibi accipiat a possidente bona fide; & ideo fere communissime Doctores docent, in compensatione facienda requiri certitudinem, non probabilitatem, ut suo loco dicemus.

Hinc est, quod conjux, qui opinatur matrimonium esse invalidum, teneatur reddere debitum alteri coniugi petenti bona fide, ut dicemus in de matrimonio; etenim iniuste illum privaret ob solam probabilem rationem jure suo certo, quod habet ex possessione bonae fidei; ergo pariter qui opinatur rem, quam alter bona fide possidet, esse suam, non potest illam sibi usurpare, ne possidentem privet jure suo certo.

Hinc

Hinc etiam certum est, quod si ludo cum Titio, & facta fraude vincas, ita tamen, ut dubites ex fraudene, an ex fortuna viceris, tenearis integre restituere, ut notat Filliuc. tract. 32. cap. 7.; Cum enim ceperis possidere cum dubio rem, quam alter bona fide possidebat, æquipararis possessori malæ fidei, & ideo ad integram restitutionem teneris.

X. Rogabis hic, Utrum axioma illud, *In dubio melior est conditio possidentis*, sit universim verum in quacumque materia, itaut quoties dubitatur de aliqua obligatione, sive orta ex voto, sive ex præcepto, sive ex promissione, aut juramento, aut ex contractu, aut aliunde, decidendum sit dubium in favorem possidentis bona fide, itaut si libertas stet in possessione, nulla sit obligatio; secus vero si stet in possessione votum, præceptum, promissio, &c.

Respondeo affirmative cum communi apud Sanch. lib. 2. de matrim. disp. 41., Tambur. lib. 1. cap. 3. §. 6. contra Sor., Vasq., Azor., & alios apud Bardi de Conscientia dubia disp. 5. cap. 4., putantes titulum possessionis esse solum in materia justitiæ. Ratio est, tum quia legitima possessio est titulus communis omnibus virtutibus; ergo non solum in materia justitiæ, sed etiam in materia aliarum virtutum possessio dat jus certum, si sit legitima, & bona fide; & consequenter melior est universim conditio possidentis; (dicitur autem possessio esse legitima, quando nec juris dispositio, nec præsumptio illi resistit, ex cap. *Ad decimas*, ff. *De restitutione spoliatorum in 6.*) Tum etiam quia idem debet esse iudicium fori interni, & externi, quoties externum non nititur in falsa præsumptione, ut communiter docent apud Sanch.; atqui quando in foro externo consurgit dubium, sitne aliquis obligatus, necne,

semper in quacumque materia deciditur dubium in favorem libertatis, si ea stet in possessione; in favorem vero legis, si hæc stet in possessione; ergo ita etiam in foro interno. Minor patet exemplificando primo in materia justitiæ; Si dubium sit, an quis teneatur ad solutionem alicujus debiti, quando stat in possessione libertas, deciditur, quod non teneatur solvere; Contra vero, si debitum sit certum, & consurgat dubium, an revera illi satisfactum sit, quia stat in possessione obligatio, deciditur, quod teneatur: Eodem modo fertur iudicium in materia religionis, &c.; nam si dubium sit, an emiseris votum, an detur lex obligans, non teneris tali voto, aut lege: Econtra si certum sit votum, aut certa lex, verbi gratia de recitandis horis, & dubium an satisfeceris, teneris satisfacere. Similiter si dubium sit, an elapsa sit media nox post diem Jovis, quia possidet libertas, poteris carnem comedere: Contra vero si dubium sit an elapsa sit media nox post diem Saturni, quia possidet præceptum, non poteris comedere carnes.

XI. Verum in assignanda regula generali ad dignoscendum quandomam stat in possessione libertas, quando vero obligatio, insudant Doctores, & in aliquibus materiis regula, quæ assignatur, non facile applicari potest, unde in multis casibus variant Doctores, & aliqui putant stare possessionem pro libertate, alii pro præcepto.

Prima regula, quæ assignari solet, est hujusmodi: Si prior tempore sit libertas, quam obligatio, stat in possessione libertas: Contra vero, si prior tempore sit obligatio. Hinc quia die Jovis prior est tempore libertas comedendi carnem, quam obligatio abstinendi ab illa die Veneris; hinc in dubio an sit elapsa media nox post diem Jovis possidet libertas, atque adeo

adeo poteris carnem comedere : E-
contra die Saturni , siquidem prior
tempore est obligatio abstinendi a car-
ne , quam libertas comedendi illam
die dominico ; Eodem modo , si du-
bites , an tenearis ad solvendum de-
bitum , ad satisfaciendum voto , ad
confessionem peccati mortalis , &c. ,
si libertas praecedat obligationem , non
tenearis : Contra vero , si certo scias ,
quod contraxeris debitum , emiseris
votum , commiseris mortale , &c. ,
& dubites an satisfeceris , tenearis ;
quia prior tempore est obligatio , quam
libertas . Item si dubites , an comple-
veris vigesimum primum annum , non
tenearis ad jejunium ; Sin dubites , an
attigeris annum sexagesimum , tenearis
jejunare : Si dubites , an jurisdictio
expiravit , poteris absolvere ; sin du-
bites an illam habueris , absolvere non
poteris .

XII. Si vero certus sis de voto , sed
dubites an emiseris illud ante septen-
nium , putat Pal. contra Sanch. , quod
non tenearis , quia prior est libertas ,
quam ut obligeris a voto : Sanch. au-
tem putat votum stare in possessione ,
quia certus es de illo , & dubius an
emissum sit tempore , quo posses ob-
ligari : Probabilior autem videtur sen-
tentia Pal. , quia dubium est , an sit
emissum votum obligans , & praecedit
tempore libertas : Ideo si dubitetur ,
an vota filii fuerint emissã ante æta-
tem requisitam , (scilicet personalia ante
decimum quartum annum , & realia
ante vigesimum quintum) probabiliter
poterit Pater illa irritare , quia præ-
cedit tempore libertas , ut irritentur :
Econtra si dubites , an habeas ætatem
requisitam ad Ordines , non poteris
illos suscipere , quia praecedit tempo-
re obligatio non suscipiendi Ordines
ante legitimam ætatem . Similiter si
dubites nocte Nativitatis Domini , an
elapsa sit media nox , non poteris ce-
lebrare , quia non praecedit tempore

libertas celebrandi , sed obligatio non
celebrandi , nisi post mediam noctem :
Econtra si dubites an comederis post
elapsam mediam noctem , poteris ma-
ne communicare , & celebrare , quia
post elapsam mediam noctem prior
fuit tempore libertas celebrandi , quam
obligatio non celebrandi post sumptio-
nem cibi . Quia tamen alii cum Lug.
apud Dian. part. 3. tract. 4. resol. 29.
putant , in tali casu praecedere tem-
pore hanc obligationem , ideo con-
sequenter docent , quod non possis
mane communicare , & celebrare .
Mihî probabilior videtur prior sen-
tentia Laym. ; Bardi , Medin. apud e-
undem Dian. ; quia si praecedat ob-
ligatio non communicandi post co-
mestionem , si praecedat libertas com-
municandi , tamen semper verum est ,
quod si dubium sit , an fuerit appo-
situm impedimentum ad communio-
nem ex comestione , semper praesumi-
tur , quod tale impedimentum non sit
appositum , ut dicemus in regula se-
quenti , & sic stat in possessione li-
bertas communicandi .

Sed prosequamur in aliis materiis
dubiis exemplificare : Si dubitas , an
beneficium sit pingue , non tenearis ad
recitandas horas , quia praecedit liber-
tas : Contra vero si dubites , an be-
neficium , quod erat pingue , evale-
rit tenue , tenearis ad horas ; quia præ-
cedit obligatio . Si dubitas an data sit
tibi facultas absolvendi hoc peccatum ,
non poteris illud absolvere , quia præ-
cedit obligatio , seu negatio faculta-
tis ; Econtra si data tibi facultate au-
diendi confessiones , dubitas an refer-
vatum tibi sit hoc peccatum , poteris
absolvere , quia praecedit libertas , seu
facultas . Si certa sit censura , sed du-
bium an sit justa , vel an a legitimo
superiore , Tambur. cum aliis proba-
biliter putat , quod in foro interno il-
la non obligaris , quia praecedit liber-
tas ; sicut diximus probabile esse , quod
præ-

præcedat libertas in dubio, an votum fuerit emissum ante, vel post septennium; Quamvis probabiliter etiam Bardi cum aliis putet, quod tali censura ligeris, quia probabile etiam est, quod præcedat obligatio, cum superior stet in possessione præcipiendi: Et eadem est difficultas, dum quæritur an teneatur solvere gabellam, qui dubitat, an sit justa; Et an teneatur respondere sine æquivocatione, qui dubitat, an legitime interrogetur a iudice.

Si dubites, an influxeris tuo consilio ad occisionem Clerici, quamvis irregularitatem incurras, quia hæc incurritur etiam in dubio homicidii, tamen quando dubium est prudens, docent probabiliter aliqui contra Sanch. lib. 2. de Matrim. disp. 41., quod non tenearis ad restitutionem, nec debeas te gerere ut excommunicatum, quia præcedit libertas; Eodem modo si ædificium corruat sub artifice, si causa perdat sub avvocato, si ægrotus pereat sub medico, si depositum, commodatum, locatum apud te pereat, & dubitetur, an hæc acciderint ex gravi culpa artificis, advocati, medici, aut tua, probabiliter non datur obligatio restitutionis, quia probabile est, quod præcedat libertas.

Si certus de dispensatione impedimenti obtenta, dubites an sit valida, non poteris ea uti, ut docet probabiliter Molin., quia videtur præcedere obligatio; at probabiliter etiam ex Dian. part. 4. poteris ea uti, quia in dubio semper iudicandum est pro valore actus, ex leg. *Quoties*, ff. *De rebus dubiis*: unde si dubium sit, an professio religiosa fuerit valida, docent communiter Doctores contra Caramuel., & Tambur., quod censenda sit valida; Et si dubium sit, an validum fuerit matrimonium jam contractum, censendum est validum; possidet enim matrimonium, unde non

Part. III,

est sua possessione spoliandum propter dubium superveniens. Demum si miles dubitet de iustitia belli, Suar., Dian., & alii apud Tambur. lib. 1. cap. 3. §. 7. probabiliter putant, quod possit pugnare, quia Princeps stat in possessione præcipiendi; & miles etiam si non sit vassallus, stat in possessione volendi libere servire in militia; Quamvis Vasq., Lug., & alii putent, quod pugnare non possit, quia videtur stare in possessione lex non pugnandi contra iustitiam, & non exponendi se periculo alios occidendi iniuste.

XIII. Altera regula assignari solet ad dignoscendum, pro quo stet possessio, juxta doctrinam Sanch. lib. 1. Decalogi cap. 10. num. 13. dicendo: Pro eo stare possessionem in utroque foro, pro quo stat præsumptio: nam, ut supra diximus, ex cap. *Ad decimas*, in 6., Legitima possessio dicitur illa, cui nec juris dispositio, nec præsumptio resistit; Quoties itaque præsumptio stat pro una parte, pro illa etiam stat possessio: Ut autem dignoscatur, pro qua parte stet præsumptio, inspiciendum est, cuinam parti competat onus probandi, & pro altera parte dicendum est stare præsumptionem; idcirco enim uni parti competit onus probandi id, quod intendit, quia pro altera parte stat præsumptio, & possessio, a qua non potest divelli, nisi per certam rationem in contrarium. Exemplificemus nunc; Dubitas, an compleveris vigesimum primum annum, unde tenearis ad jejunium; quia præsumitur te non complevisse illum, donec probetur oppositum, dicitur præsumptio, & possessio stare pro libertate, unde poteris non jejunare: Econtra, si dubites, an attigeris annum sexagesimum, præsumptio dicitur stare pro præcepto jejunandi, quia donec probes te illum attigisse, præsumitur, quod non atti-

H ge-

geris, unde teneris ad jejunium. Item si dubites, an sis legitimus, non eris irregularis, quia praesumitur, quod sis legitimus, donec probetur culpa Patris; unusquisque enim praesumitur bonus, donec probetur, quod sit malus. Eodem modo debitor ex contractu morosus, si dubitet an esset restitutus pecuniam debitam, si fuisset monitus a creditore, juxta dicta art. 3. non tenetur resarcire damnum emergens, & lucrum cessans creditori, quia praesumitur, quod non esset delictum commissurus: Sic quando debitum est dubium, non teneris solvere, quia quilibet praesumitur liber a debito, & alteri incumbit onus probandi debitum; Si vero post contractum debitum, dubites, an satisfeceris, teneris satisfacere, quia praesumitur, quod non satisfeceris, & tibi incumbit onus probandi satisfactionem. Similiter si post diligentiam sufficientem, dubites, an promiseris alteri matrimonium, non teneris promissionem implere; quia onus probandi illam competit promissario, unde praesumptio, & possessio stant pro libertate: Contra vero si constet de promissione matrimonii, sed dubites, an volueris te obligare, teneris; quia cum praesumptio habeatur ex communiter contingentibus, & communiter contingat, quod qui promittit, vult se obligare, hinc praesumptio stat pro obligatione, & ideo pro illa in foro externo judicatur: Propter eandem rationem in dubio de valore actus, ut diximus, puta de validitate matrimonii, professionis religiosa, dispensationis, &c.,

praesumendum, quod ea sint valida, quia communiter contingit esse valida, & ex communiter contingentibus habetur praesumptio.

Demum si dubites, an sit elapsa media nox nocte nativitatis, non poteris celebrare, quia tibi incumbit onus probandi, quod sit elapsa, ut habeas libertatem celebrandi: Econtra, si dubites, an comederis post mediam noctem, probabiliter poteris communicare, quia post elapsam mediam noctem habes libertatem communicandi, si non sit appositum impedimentum per comestionem, & praesumitur, quod non sit appositum tale impedimentum, nisi probetur ab eo, qui vult tibi communionem prohibere.

Neque dicas, si dubium sit, an elapsa sit media nox, non potes celebrare, quia incumbit tibi onus probandi, quod non sit hoc impedimentum temporis; ergo si dubium sit, an comederis post mediam noctem, neque poteris communicare, quia tibi pariter incumbit onus probandi, quod non adsit hoc impedimentum comestionis.

Nam concessio antecedente, nego consequentiam. Disparitas est quia in primo casu tibi incumbit probare, quod sit elapsa media nox, quia non praesumitur elapsa, donec a te probetur: Econtra in secundo casu onus probandi comestionem post mediam noctem incumbit illi, qui vult tibi communionem prohibere, quia non praesumitur appositum tale impedimentum, donec probetur.